

Вялікі кірмаш на памежжы

У Гродне прайшоў фестываль рамеснікаў «Казюкі»

Гэта традыцыйнае свята майстроў, якое штогод праходзіць менавіта 4 сакавіка і звязана з пачаткам гандлёвага года. А гісторыя яго цягнецца з Сярэднявечча ў памяць унука князя Ягайлы, святога Казіміра, які майстраваў патрэбныя рэчы і раздаваў людзям. Яго маладожыццё абарвалася ў Гродне, а праз стагоддзе ён быў кананізаваны і абвешчаны ахоўнікам рамеснікаў. У абласным цэнтры традыцыю кірмаша на Казюкі адрадылі амаль 20 гадоў таму. Сёлетняе свята стала самым маштабным і доўжылася два дні.

Гродзенцы добра ведаюць і чакаюць вялікі кірмаш. І не дзіва. Гэта сапраўднае свята — з музыкай, песнямі, народнымі абрадамі, нацыянальнай кухняй і, вядома, таленавітымі майстрамі. Сёлета іх сабралася больш за 250 чалавек. Большасць — з розных куткоў Беларусі, але былі прадстаўнікі з Украіны, Літвы і Польшчы. Як адзначыў адзін з арганізатараў свята, старшыня Гродзенскага гарадскога аддзялення Саюза палкаў на Беларусі Казімір ЗНАЙДЗІНСКІ, такія кірмашы ладзяцца і ў суседзяў — у польскіх гарадах Аўгустоў і Беласток і ў літоўскім Вільнюсе. У цырымоні адкрыцця прынялі ўдзел гарадскія ўлады, замежныя госці, грамадскія арганізацыі.

Рукадзельніца з польскай Сакулкі Юзэфа Камін-

ска прыехала ў складзе дэлегацыі, каб прыняць удзел менавіта ў беларускім кірмашы. Яна любіць бываць у Гродне, які, па яе словах, заўсёды сустракае чысцінёй і добрымі людзьмі.

Дарэчы, пра чысціню. Заўважана, што сярод майстроў цяпер даволі актуальная тэма лазні. Вось і на Казюках многія прапаноўвалі прылады для карыснай справы, шматлікія драўляныя пано. І першы гродзенец, з якім давялося пагутарыць, як ні дзіўна — Казімір, купляў для сваёй лазні шылду з забавным надпісам. Увогуле яны з жонкай набылі дубовыя апрацоўчыя дошкі, васьмь толькі не знайшлі шпакоўні, якую гатовы былі купіць і за высокую цану.

Мне трапіла на вочы толькі адна шпакоўня, і гэта

сапраўдны дызайнерскі экзэмпляр коштам 35 рублёў. Пры гэтым майстар Руслан паведаміў, што шпакоўня прададзена, а тут выстаўлена для агляду, як і хатка на курыных ножках і клетка для жывёлаў. У яго калекцыі ёсць і покуць для абразоў. Што называецца, майстар рэагуе на попыт.

І гэта галоўная тэндэнцыя Казюкаў: прапанаваць эксклюзіўны тавар. Тут рэдка можна сустрэць аднолькавыя рэчы. Кожны прадмет — у нейкім свеце ўнікальны творчы выраб, у які ўкладзе-

на фантазія і майстэрства. Нават звыклія побытавыя рэчы аформлены з густам. Такімі кошычкамі, талеркамі, збанами, кубкамі прыемна карыстацца, бо яны маюць аўтарскі почырк. Ганчарныя вырабы з чорнай глазураванай гліны прадставіў Віктар з Брэста. Ён адзначыў, што зараз яго тавар запатрабаваны, але ўвесь час трэба шукаць нешта новае ў тэхніцы і асартыменце. Калі майстар не развіваецца, у яго мала шанцаў на поспех.

Многія жанчыны спыняліся каля палаткі з вязанымі пуховымі шалямі. Яны вельмі мяккія і далікатныя, з арыгінальнымі ўзорамі. Вяжуць

іх уручную майстрыхі з Мінска, а казіны пух прывозяць ажно з Башкірыі. Некаторыя экзэмпляры каштуюць да 250 рублёў. Гродзенскія рукадзельніцы прадставілі вырабы з валенай воўны — шапкі, шалікі, рукавіцы і нават кашалькі. А прыгожыя дэкаратыўныя брошкі з лісцем і гронкамі рабіны можна было купіць за сем рублёў.

Многія майстры робяць акцэнт на рарытэтах, але ў новай падачы. Гродзенец Алег сабраў калекцыю старых рэчаў і ператварыў іх у дызайнерскія інтэр'ерыны

кампазіцыі. У выкарыстанне пайшлі грампласцінкі, бутэльні, нават старыя шылды, да таго ж усё рэчы не сучасныя, а максімум першай

паловы мінулага стагоддзя. Творы сталі папулярнымі ў гаспадароў аграгаспадарстваў, а іх становіцца з кожным годам усё больш. У першыню прадставілі сваю творчасць маладыя майстры Канстанцыя і Алег з Гродна. Яны захапіліся ювелірнай тэхнікай вырабаў

з пластыку. У іх калекцыі — арыгінальныя жаночыя ўпрыгожванні, персанажы вядомых анімацыйных фільмаў. Кошт — ад 15 да 120 рублёў. Праўда, прадаць такія эксклюзіўныя рэчы ня проста, хоць многія наведвальнікі здымалі іх на тэлефон як дзівацтва.

Увогуле, тавараў ручной работы — і бытавых, і сувенірных — не пералічыць. А рамеснікі са Стаўбцоўскага раёна прыехалі не толькі са сваімі лялькамі-абярэгамі, ручнікамі ды кошыкамі, але і з фальклорнай групай. Самадзейныя артысты прадэманстравалі старажытны народны абрад першага прысаджвання дзіцяці. Звычайная рэч, здавалася б, мае свае асаблівасці. Раней бацькі з дзіцем тройчы абыходзілі стол з сімвалічнай падушкай — для хлопчыка з зялёным колерам, для дзяўчынкі — чырвоным, потым садзілі на яе дзетак. Абрад завяршаўся частаваннем усіх гасцей пірагамі.

з пластыку. У іх калекцыі — арыгінальныя жаночыя ўпрыгожванні, персанажы вядомых анімацыйных фільмаў. Кошт — ад 15 да 120 рублёў. Праўда, прадаць такія эксклюзіўныя рэчы ня проста, хоць многія наведвальнікі здымалі іх на тэлефон як дзівацтва.

Увогуле, тавараў ручной работы — і бытавых, і сувенірных — не пералічыць. А рамеснікі са Стаўбцоўскага раёна прыехалі не толькі са сваімі лялькамі-абярэгамі, ручнікамі ды кошыкамі, але і з фальклорнай групай. Самадзейныя артысты прадэманстравалі старажытны народны абрад першага прысаджвання дзіцяці. Звычайная рэч, здавалася б, мае свае асаблівасці. Раней бацькі з дзіцем тройчы абыходзілі стол з сімвалічнай падушкай — для хлопчыка з зялёным колерам, для дзяўчынкі — чырвоным, потым садзілі на яе дзетак. Абрад завяршаўся частаваннем усіх гасцей пірагамі.

Увогуле, тавараў ручной работы — і бытавых, і сувенірных — не пералічыць. А рамеснікі са Стаўбцоўскага раёна прыехалі не толькі са сваімі лялькамі-абярэгамі, ручнікамі ды кошыкамі, але і з фальклорнай групай. Самадзейныя артысты прадэманстравалі старажытны народны абрад першага прысаджвання дзіцяці. Звычайная рэч, здавалася б, мае свае асаблівасці. Раней бацькі з дзіцем тройчы абыходзілі стол з сімвалічнай падушкай — для хлопчыка з зялёным колерам, для дзяўчынкі — чырвоным, потым садзілі на яе дзетак. Абрад завяршаўся частаваннем усіх гасцей пірагамі.

Увогуле, тавараў ручной работы — і бытавых, і сувенірных — не пералічыць. А рамеснікі са Стаўбцоўскага раёна прыехалі не толькі са сваімі лялькамі-абярэгамі, ручнікамі ды кошыкамі, але і з фальклорнай групай. Самадзейныя артысты прадэманстравалі старажытны народны абрад першага прысаджвання дзіцяці. Звычайная рэч, здавалася б, мае свае асаблівасці. Раней бацькі з дзіцем тройчы абыходзілі стол з сімвалічнай падушкай — для хлопчыка з зялёным колерам, для дзяўчынкі — чырвоным, потым садзілі на яе дзетак. Абрад завяршаўся частаваннем усіх гасцей пірагамі.

На кірмашы таксама частавалі. Дранікі з патэльні, каўбаскі, бульбачка, бігас — порцыя ад 2 да 2,5 рубля. Пчалары прывезлі з сабой медавуху, якая спадабалася гасцям з Польшчы. Многія палаякі прыехалі па бяззавым рэжыме. Па наваколлі разносіліся народныя песні. Іх выконвалі калектывы з Беларусі і Польшчы.

Традыцыйна на Казюках адбываецца абрад прасвячэння ў гільдыю майстроў. Сёлета яна папоўнілася маладым рамеснікам з Оршы Дзмітрыем Цяпікавым, які прадставіў сваю работу з дрэва. Старэйшы майстар прыснуў яму лыжкай па руцэ — гэта значыць, што гільдыя папоўнілася новым сябрам.

Дарэчы, для рамеснікаў створаны добрыя ўмовы. Ілготная падатковая сістэма і хуткая рэгістрацыя далучаюць у трывалыя рады майстроў і маладых мам у дэкрэце, і пенсіянераў. Хтосьці адкрывае ў сабе новыя здольнасці, а хтосьці ідзе вучыцца майстэрству і дасягае яго. У любым выпадку такія рэчы — гэта не бязлікі тыраж, а эксклюзіўны выраб, энергія якога прыносіць радасць. У гэтым мне давялося не аднойчы ўпэўніцца.

Маргарыта УШКЕВІЧ.
Фота Андрэя МЯРЭДАВА і БелТА.

Спытайце пра радзіннае

ШТО СІМВАЛІЗУЕ БЛІН?

«Неаднаразова чула ад старых людзей выраз «Першы блін комам», але так і не ведаю, які дакладна сэнс заключаны ў гэтым выслоўі», — пытаецца наша чытачка Марына з Гомеля.

Сярод беларусаў і сёння шырока бытуе гэта прыказка, сэнс якой у другой палове XX стагоддзя пачалі тлумачыць наступным чынам: адсутнасць вопыту прыводзіць да таго, што задуманае не ўдаецца цалкам здзейсніць. Дапускаецца і ўласна натуралістычнае тлумачэнне: наша паспешлівасць ва ўжыванні страў прыводзіць да таго, што гарачы блін «перасядае».

Аднак шматлікія абрадавыя кантэксты дазваляюць даць зусім іншую інтэрпрэтацыю зместу прыказкі. У асяроддзі беларусаў існаваў звычай: на кожнае вялікае свята ў сям'і абавязкова пяклі бліны (ячныя, пшанічныя, бульбяныя, жытнія, грэчневія), але **першы спечаны блін** (у адпаведнасці з патрабаваннем этыкетна-нарматыўнага прадпісання) клалі на сподак і ставілі на покуць пад абразы або на падаконнік, таму што ён **прызначаўся душам першых продкаў**. З лёгкай рукі некаторых этнографоў XX стагоддзя ў навуковых

працах знайшла пашырэнне думка аб тым, што галоўная страва Масленіцы — бліны — сімвалізавала сабой абуджэнне сонца. Гэта меркаванне правільнае, але няпоўнае. Часта ў фальклорных творах бліны асацыююцца са смерцю: «Там бліны пякуць, там табе дадуць» (параўнайце рускае: «Идет Смерть по улице, несет блин на блюде»). Давайце ўспомнім паралель паміж пачаткам першай калянднай куцці і памінальнай суботай перад Масленкай. Першую лыжку куцці гаспадар клаў на парог або на падаконнік — дзяліўся-задобрываў галоўную прыродную стыхію зімовага часу — Мароза. Той самы алгарытм сакральна-абрадавых дзеянняў вытрымліваўся і падчас Масленічных Дзядоў. Яшчэ раніцай, калі гаспадыня выпякала першы блін, яна клала

яго на сподак і ставіла на покуць пад абразы. Вечарам, калі трэба было распачынаць трапезу з нагоды ўшанавання памяці памерлых продкаў, гаспадар адносіў ранняй прыгатаваную даніну продкам на гарышча і ставіў каля дахавага акенца. На этнічных беларускіх землях яно знаходзілася на франтоне хаты, які быў скіраваны да вуліцы.

Пасля гэтага дамачадцы ціха і пачціва садзіліся за стол, прычым рассаджваліся ў адпаведнасці з правіламі стагоддзямі выпрацаванага этыкету. Мужчынская палавіна сям'і садзілася да вокнаў, жаночая — на сувапрац, бліжэй да печы. Маці падавала бацьку куццю, той чэрпаў тры лыжкі і перадаваў гаршчок далей. Кожны з прысутных, уключаючы дзяцей, павольна, не спяшаючыся, з падкрэсленым адчуваннем годнасці паўтараў бацькамі распачаты рытуал. Зразумела, што ўсе чакалі галоўных прысмакаў

святочнай вячэры, — бліноў, якія можна было мацаць у смятану, масла, у патэльні са скваркамі. Зразумела ж, не абыходзілася без рытуальнай чаркі і працяглых успамінаў пра тых, аб кім жывая людская памяць утрымлівала ўжо напалову сапраўдныя і напалову легендарныя падзеі. Масленічныя Дзяды, які ўсе астатнія памінальныя вечарыны, былі паказальным урокам гонару за дачыненне да апаэтызаванай у паданнях славы далёкіх прадстаўнікоў роду. У час такіх успамінаў у дзяцей фарміравалася пачуццё гістарычнай памяці, павага да сваіх каранёў, да Бацькаўшчыны. Адначасова ў іх свядомасць закладваліся традыцыі ўшанавання продкаў, ад якіх ніколі і ні пры якой умове нельга было адступіцца.

На трэці дзень «ахвяру» памерлым родзічам — той самы блін — аддавалі птушкам, каб яны пачаставаліся самі і, паляцеўшы ў вы-Рай, перадалі продкам прывітанне ад тых, хто не забыўся свайго роду.

Акрамя таго, што бліны былі абавязковай стравай памінальных сталяў, без іх не абыходзілася не адно свята (вось тут вам і сімвал сонца).

Лічылася, калі на Масленіцу напячы бліноў больш за ўсіх, то ў хаце «паселіцца» шчасце. Бліны, спечаныя на Каляды, сімвалізавалі багаты ўраджай у наступным годзе. Каб у гаспадарцы былі добрыя коні, валы, каровы, авечкі і г. д., у дзень ушанавання святога Уласа гаспадыня выпякала аладкі. Бліны, якія называлі «богавымі анучамі», пяклі на Ушэсце. На Спаса пяклі блінцы з мукі новага ўраджаю і абавязкова з макам, арэхамі і яблыкамі. Бліны, якія выпякалі на Пакровы, павінны былі «запякчы» ўсе куты ад зімовай сцюжы і вятроў. Цешча частавала блінамі зяця, калі ён прыезджаў да родных жонкі на «пярэзвы» пасля высялля.

Дбайная гаспадыня ведала: апошні спечаны блін таксама патрабаваў увагі. Лічылася, «каб заўжды хата была багатая», яго трэба пакінуць на патэльні.

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК.

Дасылайце свае пытанні аб каранях і прыстасаванасці да сучаснага жыцця каляндарных і сямейна-побытавых народных традыцый і абрадаў на паштовы або электронны адрас рэдакцыі з пазнакай «Пра радзіннае».